

מֶרֶן נְשִׂיא הַמוֹסְדוֹת

הרב הגאון רבי יצחק רינאבי שליט"א
פוסק עדת תימן

פתרונות לפרשת 'ויקרא'
אחודה חידה! 'מים עליונים' קרובים
לה' יתברך, ו'מים תחתונים' קרובים על
המזבח עין רש"י (ויקרא ב. יג).
הזוכה בהגרלה: מי שהכל שלו.
מי בתמונה? טרם נפתרה!

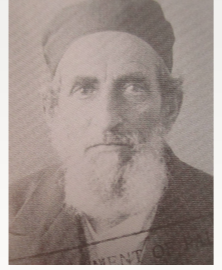
לחגיגה חגיגה!
במחול יכל להתחלף בין... ל...
ואף בתנמן עד חדר האחרון
בין הפותרים נכונה יוגרל פרס

כיצד אפיו מצות בתימן

בזמנינו נשתבשו ונתעוותו כמה מושגים. אחד מהם, הוא, שלרבים נדמה כאילו ההבדל הקובע בין מצה לבין חמץ הוא שהמצה דקה ומחוררת בנקבים רבים. עד שבצק שתפח והחמיץ אלא שהוא דק ומחורר הנאפה במשך כל שימות השנה, נקרא כיום בשם "מצות-חמץ". דבר והיפוכו. וכל זה הוא שכחת המסורת שגרמה בלבולים רבים. ולפי האמת אין צורך כלל שיהיה הבדל היצוני בין "לחם" שלכל ימות השנה ל"לחם" של-פסח. גם המצה של-פסח נקראת לחם, שהרי מברכים על המצה המוציא "לחם" ואפילו בליל הסדר. וכן מוכח בגמרא פסחים דף ז. בסוגיא של "פת שעופשה", והובא להלכה בשלחן ערוך סימן תמ"ז סעיף ד', כי המוצא פת בפסח בביתו ואינו יודע אם הוא חמץ או מצה, מותר אפילו באכילה דאולין בטר בתרא וכו'. הרי שלא היה בזמנם שום דרך להבחנה בין זה לזה.

תלמידי עשרת חיים' שימו לב!
מצצע משענים בעל פה וצוגרים נקודות ובוחרים פרטים
ממשיך במלא עצמתו...
ולו שיען אצל חוריו (על פסוקים ומשניות שלא נכתו עד עתה). יצטרך נקודות כמו שהיה עד עתה בתלמוד תורה ויבחר לו פרס משלל הפרטים הנמצאים בתלמוד תורה אשריכם תלמידי חכמים...

מי בתמונה?

בין הפותרים נכונה יוגרל פרס

להצלחת ר'
אברהם בן זכריה
מדויל הי"ו וב"ב

אופן עשיית המצות בתימן עד הדרו האחרון היה כמימות עולם וכשנים קדמוניות, כפי המתבאר מן המשנה והתלמוד ומהפוסקים הראשונים, שהמצות רכות וטובת למאכל (רק קשה מעט ללעסן). ותואר מראיתו אינו שונה משאר לחם של כל ימות השנה, אף שכבר נהגו לעשות עבין דק כל מה שאפשר. ובפסח עצמו עושין אותן לכל סעודה בשעתה (עיין למהרי"ץ בעין חיים דף ב' ע"א ד"ה נהגו, שהטעם לחיבוב ולהידור מצוה). והנשים הן העוסקות בכל עניינים אלו שזוהי מלאכתן גם כל השנה, ובפסח דוקא המומחיות שבהן. וזהירות היו מאד בעשייתן בחדרת-קודש. בכל בית היה תנור, פתחו למעלה והאפייה בדפנותיו של-תנור. ושלוש או ארבע נשים עוסקות בעיסה אחת, ולכל הפחות שתיים, אחת ללוש ואחת לאפות, והלישה היא כראוי ובתוספת מים שתהא רכה כפי הצורך. וכפי ההלכה אין לתת לתוך עיסת המצות תבלין, כיון שהם מחממים את העיסה, כמבואר בש"ע סימן תנ"ה סעיף ו', אבל מלח מנהיגו לתת, כדעת הרבה פוסקים שמתירים. אמנם משום חומרא דחמץ, נתפשט המנהג למעט במלח של-מצות-מצוה (דהיינו ליל-הסדר) מהרגיל בשאר ימות השנה, עיין זבח פסח למהרש"ץ. ומקורב שיצא לאור סידור תלמידי רבינו יונה והרמב"ן, מצינו סיעתא גדולה למנהגינו, כי שם כתוב שמצה של-מצוה שמברכין עליה בליל הסדר, צריכה להיות נילושה במלח ככל העיסות, והאומרים שצריכה להיות בלא מלח הוא שיבוש גדול ודברי טטות וכו' והאריכו, וסיימו שכן הורו הגאונים ז"ל.

וכך מבואר בספרי חז"ל בהרבה מקומות. ומשנה שלימה שנינו (במסכת פסחים מה:): רבן גמליאל אומר שלוש נשים לשות כאחת וכו'. וחכמים אומרים, שלוש נשים עוסקות בבצק כאחת, אחת לשה ואחת עורכת ואחת אופה וכו'. אמנם כעת בארץ-ישראל ברוב ככל המקומות אין אפשרות לעשות כן, רק קונים או עושים מצות בתנורים אחרים במאפיות ציבוריות, אם עבודת-יד, אם במכונות שנתחדשו בזמנים אחרונים בארצות אירופה, ועושין הכל מלפני פסח, ובקושי נילושות, והן יבשות ודקות מאד, וגם מנוקות. ומרוב דקותן אי אפשר שיחלק בעל הבית כוית לכל המסובין בליל הסדר, רק צריכים לצרף. ויש שאינן אפויית כראוי (ועיין שלחן ערוך המקוצר סימן פ"ג סעיף ג'). עכ"פ צריכים ליקח דוקא ממקום שמדקדקים מאד בכשרות, מאחר דאנן נקטינן כמאן דאמר דחמץ בפסח חוזר וניעור. וגם העושים עדיין בתנור תימני (הנקרא "טבון"), אין לסמוך אלא דוקא על המדקדקים בקלה בכחמורה, כי בזמנינו בעוה"ר רבה העזובה וגדולה המכשלה ח"ו.

בדרך כלל נהגו לאפות לפסח דוקא ע"י "מכבוה", והיא כלי עגול קלוע מנצרים וממולא במוכין עטוף בד, שאחרי שמגלגלין ועורכין את חתיכת הבצק ע"ג קמח של-קטניות דוקא ונדבק הקמח בה מכל הצדדין, מרדדין וממתחין את הבצק ע"ג ה"מכבוה" עד שהוא דק ביותר ואז מדבקתו בדופן התנור. אבל יש שלא ערכו בקמח קטניות ולא בכלי כלל, אלא דיבקו בידים (ימין ושמאל לסירוגין) את חתיכת הבצק ע"ג דופן התנור עצמו, ומשחו פני העיסה בתנור ב"חלבה" כדי להחליקה ולמתחה ככל האפשר, והוא הנקרא "צלוף" או "מלוג". עדיפות ה"מכבוה" בזה שיוצאת המצה עי"ז ריקיין דקין מאד וכמו עובי שתי מצות מכונה שבזמנינו, ויש אפילו פחות. משא"כ בידים, אעפ"י שעושין אותן דקות יותר משל-שאר ימות השנה, מ"מ אי אפשר למתחן הרבה מפני רוב חמימות התנור ובפרט בצדדיהן. אמנם כשעושים ב"מכבוה" יש חשש לבצק הנדבק בה, ומטעם זה פסק מהרי"ץ באיגרתו שצריך לכבס הבד אחרי כל אפייה, וביום טוב שאסור לכבסה צריך להחליפה. ואל ירע בעיני האדם ריבוי ההוצאות, כי אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה, עתיד הקב"ה לשלם לו בכפלי כפליים לעולם הבא עכ"ל.

וכה תאמר לבית יעקב, אלו הנשים. לדאבונו הולכת ועלמת אפיית מצות-יד כפי מסורת נשות-תימן, המקובלת מדור לדור, ומאם לבתה, ומאשה לרעותה. בטביעות עין, ובעבודת כפיים. דוקא בזמנינו, שרבו הספרים וההדרכות של מתכונים לבישולים ומאכלים שונים ומשונים, הוזנחה ההדרכה למצוה הגדולה של-עשיית מצה בכשרות ובהידור. יהדות תימן היא הגחלת האחרונה והחוליא הסופית בשרשרת הארוכה של-צורת עשיית המצה המקורית מאז יציאת אבותינו במצרים, במשך כל תקופת הנביאים, וכך הלאה

לזש"ק
תומר ישראל בן יעקב
ואודליה בת מנשה

לזש"ק
יובל בן דוד
ורות בת זכריה

לזש"ק
שלום בן יעקב
ומירב טליה בת מנשה

צאתנו לשוון

מיסבין-מה שכיום אומרים מסובין.

בירור הגירסאות מסובין, מיסבין, מוסבין
מתוך פרי עין חיים למרן הגר"י רצאבי שליט"א את ק"מ

מיסבין. כן הגירסא בשתייהן בכת"י קדשו, וכן גם בכת"י נכדו. ובעין חיים הנדפס הגירסא ובין מסובין, והלילה הזה כולנו מיסבין. וכ"ה בכת"י השני. והלשון קשה דפתח במסובין וסיים במיסבין. ובתכלאל משנת הרנ"ח ובשני תכלאל כת"י מהר"י בשירי גרסי תרווייהו מסובין. אמנם בפירוש ההגדה שם בכת"י מהריב"ש כתוב "מוסבין". וכן מוכח שם דמפרש מסובין לשון התקבצות כמו (בראשית י"ט, ד') נסבו על הבית. ומוסבין, לשון הסיבה יעו"ש. אלא דאין הלשון עולה יפה, בין יושבין ובין מסובין, דאין מסובין הפכו של יושבים:

ובירושלמי פרק ערבי פסחים (דף סח:): איתא, שדרך עבדים להיות אוכלין מעומד, וכאן להיות אוכלין מסובין, להודיע שיצאו מעבודות לחירות ע"כ. משמע שמסובין היפך עמידה, אם כן היא ישיבה. אך יש לעיין אם גם במשנה ריש הפרק לא יאכל עד שיסב, יפרש הירושלמי כך. וקרובן העדה פירש שם כפשוטו, וצ"ע. ועיין עוד בפירוש מהר"י ונה הנדפס (דף כ"ח כ"ט) והלשון קשה ודחוק. ואני מצאתי בתכלאל מהר"י ונה העתק זקני מהר"ר יחיא אלקאפח זצ"ל, ראב"ד דק"ק רצאבה שבתמימן בזה"ל, פירוש מוסבין, "מתכניין", (תרגומו בלשה"ק, מוטיין. לשון הסיבה) כמו ויסב חזקיהו פניו אל הקיר (ישעיה ל"ח, ב'), וכן ויסב המלך אל השלחן (נביא על הלחם. וצ"ע) לאכול. מיסב, לשון מוטה. מסובין, "מגתמעין", מקובצים יחד אנשים ונשים וטף ונערים, עם בתים אחרים (ושכנות) [ושכנות?] אחרות, וזכר למה שאמר הכתוב בבית אחד יאכל, תרגום בחבורא חדא יתאכיל [ועיין דברי רבינו המחבר ד"ה ייתי ויפסח, בשם הרמ"ף] גם כן אנו מתקבצים בזה הלילה להגדיל השמחה משום ברב עם הדרת מלך, ומספרים בנסים שנעשו לנו ולאבותינו. ויש קורין בין יושבין ובין מסובין והוא נכון, לשון מיסב על השלחן כדרך בני מלכים ע"כ. ומו"ש בסוף ויש קורין וכו' אינו מובן, דאף מתחילה כתב הגירסא מוסבין, וכפי הנראה נתערבבו כאן הדברים ממהדורות שונות. ובהגדה כמנהג תימן דף ט"ז מפרש גם כן תיבת מסובין לשון הטייה כמנהג בני מלכים שמתין על שמאלן, ומביא ראיה מלשון הכתוב (שיר השירים א', י"ב) עד שהמלך במסיבו, ומלשון ויסב חזקיהו (את) פניו אל הקיר ע"כ. ובעניין פירוש הסיבה לשון התקבצות, עיין מ"ש בס"ד בבארות יצחק על פסקי מהרי"ץ הלכות ברכת המוציא סעיף י"ג באריכות, ובהגד"ש דף ס"ח וקט"ז באורך, ובמועדים וזמנים חלק ג' דף קכ"ט על פסקת שהיו "מסובין" בבני ברק (ובדברי רבינו המחבר לקמן שם ד"ה "מסובין") ובדברינו לעיל את ס' ד"ה אבל:

ובכל התכלאל כת"י שראיתי, לא מצאתי לעת עתה מאן דגרס מיסבין, מ"ם בצירי, כמו שכתב רבינו המחבר, רק מוסבין בוא"ו ובחולם. אלא דיש תכלאל דגרסי תרווייהו מסובין, ומהם התכלאל משנת איתתצ"א לשטרות. ויש שגורסים הראשון מסובין ובשני מסובין. וי"ג בהיפך, הראשון מסובין והשני מוסבין. וכן הוא בהגדה מהדו"ק של רבינו המחבר שיע"ל בצילום מכת"י, הראשון מסובין והשני מוסבין [אבל בשתי הגדות מהדו"ק שבכת"י, הראשון מסובין והשני מיסבין]. וכן מוכח מהפירוש שבתכלאל מהריב"ש הנז' שהקדים לפרש תיבת מסובין לפני מוסבין. וכן שמעתי הקריאה במסורת מפי אדוני אבי מורי ורבי (שליט"א) [זצ"ל]. וברמב"ם הוצאת פרנקל בנוסח ההלכה מובא שבב' כת"י מתימן כתוב בתרווייהו מסובין. ובנוסח ההגדה בכת"י אחד הראשון מסובין, והשני נמצא בשלשה כת"י (כולל כת"י הנו"ל) מוסבין. אמנם סגנון מיסבין ב"ד וצירי, נראה יותר מדוקדק, וצ"ע. [וכן כתב אלי הרה"ג מאיר מאזוז שליט"א כשראה דברינו בעניין זה במהדורא קמא זצ"ל, בהגדה של פסח עמוד קל"ז הזכיר כת"ר גירסא "מיסבין" ולענ"ד היא נכונה מאד, כי היחיד "מיסב" בציר"י וציר"י מגזרת הכפולים, אבל "מסובין" הוא בפלס מגולין, מגונין, מדומין, מנחי ל"ה, והרי אין השורש "סבה" אלא "סבב". וגירסת ספרינו מסובין, קשה ליישבה על פי הדקדוק וצ"ע עכ"ל:]

וכך למעשה יש לגרוס מיסבין כדעת מרנא ורבנא מהרי"ץ. גברא דמאריה סייעיה ויוצא פרח ויצין ציין:

לעילוי נשמת
דאובן בן משולם שוסף ז"ל, תנצב"ה

מהליכות אבותינו

כמיהת אבותינו לגאולה לשוב לארץ הקודש
כתב מארי שמעון הקרי זצ"ל ברשימותיו,
זכרונות מילדותו בתימן, וז"ל:

אני זוכר את הילדות אצל המורי בתימן, בבית המדרש, בהפסקה כשהמורי היה יוצא לאיזה מקום היינו הילדים כל כיתה לבד. היינו מדברים על א"י. בכיתה שלי אני זוכר עד היום שדיברנו על המרחק מתימן לא"י יש שאמר 20 שנה, יש שאמר 10 שנים ויש שאמר 5 שנים.

דיברנו על שנלך לא"י אנו צריכים להיות חיילים ואיך נהיה חיילים ואין לנו נעליים איך נצעד בהרים ואין לנו נעליים? חלקם אמרו "מה יש? אנו יכולים לעלות בלי נעליים אנו כבר רגילים" כך נצעד בלי נעליים ויקראו לנו "אל גייש אל האפי" ויהיה לנו שבח בזה שאנו נלחמים בלי נעליים.

השאלה השנייה שעלתה לנו הייתה-מה נעשה אם אין לנו לא נשק ולא נעליים והם רבים מאיתנו?

וכך אמרנו אנו נעשה בחכמה, נחפור בור גדול מאוד ונקרא לערבים "בואו בואו מצאנו את הנביא מוחמד בבור והוא מחפש את הקוראן" וקורא לאחיו המוסלמים-"בואו לקוראן" והם יבואו ויעמדו על פי הבור ואנו נדחוף אותם לתוך הבור ונכסה בעפר.

משפחתי היו צורפים ורוב שיחותינו היו רק על א"י ומתי יבוא המשיח מתי יבנה בית המקדש במהרה בימינו אמכ"ר, אני זוכר מעשה בשנת 1941 שהיה ערב אחד לאחר מנחה וערבית ולימוד בספר "עין יעקב" בא לי ונערים בני גילי 16-13 להתאמן בערב ברחובות ברובע היהודי כדי שנעלה לא"י ואנו כבר מוכשרים להיות חיילים לכבוש את הארץ. עכ"ל.

ואם כך הרגישו הילדים והנערים, על אחת כמה וכמה הגדולים, וכמאמר חז"ל בגמרא (סוכה נו) 'אמר אביי, איך כדאמרי אינשי שותא דינוקא בשוקא או דאבוה או דאימיה. ופרש"י: משל הדיוט הוא מה שהתינוק מדבר בשוק מאביו או מאמו שמע.

לעילוי נשמת

חיים בן יחיא נהרי ז"ל, אוריאל אהרן בן אליהו פרץ ז"ל, דוד בן סעיד בשארי
ז"ל, ר' אברהם בן יצחק דאוד טביב זצ"ל, יפה בת יחיא נהרי ע"ה, תנצב"ה

